

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

2/2016

ročník/volume 26

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

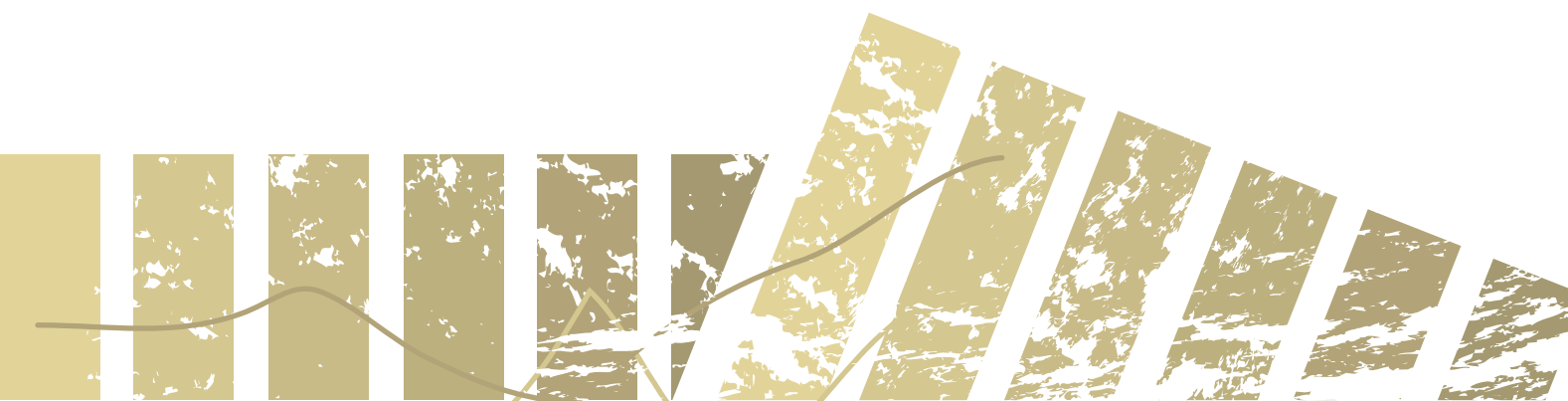
Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 8

Typ článku/Type of article: informácia/information

Strany/Pages: 73 – 78

Dátum vydania/Publication date: 15. apríl 2016/April 15, 2016

Informácia/Information

VÝVOJ CIEN POHONNÝCH LÁTKOK V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

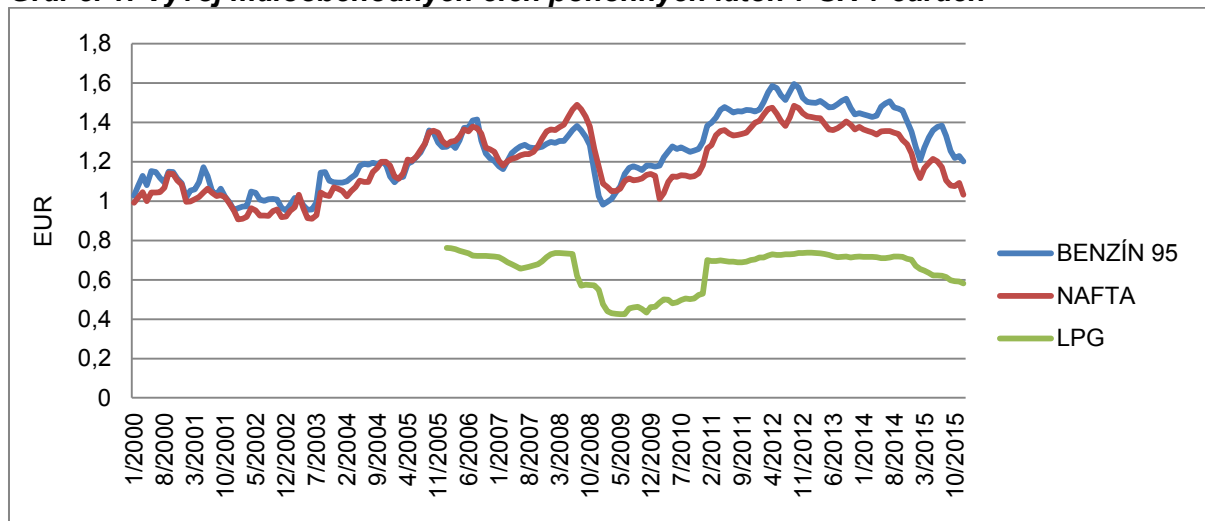
DEVELOPMENT OF FUEL PRICES IN THE SLOVAK REPUBLIC

Ceny pohonných látok sú jedným z ostro sledovaných ukazovateľov, ktorým obyvateľstvo posudzuje vývoj svojej životnej úrovne. V obdobiach zvyšovania cien pohonných látok nastáva mierne obmedzovanie dopytu, v obdobiach znižovania ich cien zaznamenávame opačný trend – dopyt po pohonných látkach rastie. Vysvetlením môže byť fakt, že domácnosti majú vo svojom rozpočte vyčlenenú určitú sumu na nákup pohonných látok, ktorú sa snažia neprekročiť. Preto si spájajú znižovanie ich cien s možnosťou intenzívnejšieho využívania individuálnej dopravy a tým aj so zvyšovaním svojho životného štandardu.

Sledovanie cien pohonných látok je súčasťou zisťovania spotrebiteľských cien realizovaného Štatistickým úradom Slovenskej republiky (ďalej „ŠÚ SR“). Do konca roka 2008 pracovníci ŠÚ SR zisťovali ceny v desaťdňových intervaloch na vybraných čerpacích staniciach v rámci celej Slovenskej republiky. Zisťovali sa ceny benzínov dostupných na čerpacích staniciach (bezolovnaté benzíny 95- a 98-oktánové a aditívované benzíny 91- a 95-oktánové), nafty a od roku 2006 aj skvapalnenej zmesi propánu a butánu – LPG. Keďže ceny sa nezisťovali na úplnej vzorke čerpacích staníc, išlo o výberové štatistické zisťovanie.

Od januára 2009 nastala zmena v metodike a do výpočtu indexu spotrebiteľských cien sa začali preberať údaje zo *zisťovania PPH (SŠHR SR) 1 – 52*, ktoré realizuje Správa štátnych hmotných rezerv Slovenskej republiky. Účelom tohto štatistického zisťovania je získať informácie na zostavenie medzinárodného dotazníka o spotrebiteľských cenách vybraných ropných výrobkov pre Komisiu (Eurostat). Štatistický formulár vypĺňajú v týždennej periodicite všetky podniky zapísané v obchodnom registri bez ohľadu na počet zamestnancov, ktoré vykonávajú činnosť podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností *Maloobchod s pohonnými látkami v špecializovaných predajniach*. Zisťovaná cena za spravodajskú jednotku je priemerná predajná cena v eurách za 1 liter pohonnej látky za všetky čerpacie stanice (vážený aritmetický priemer) v piatok v týždni výkazu. Vývoj maloobchodných cien pohonných látok za obdobie rokov 2000 – 2015 zobrazuje graf č.1.

Graf č. 1: Vývoj maloobchodných cien pohonných látok v SR v eurách

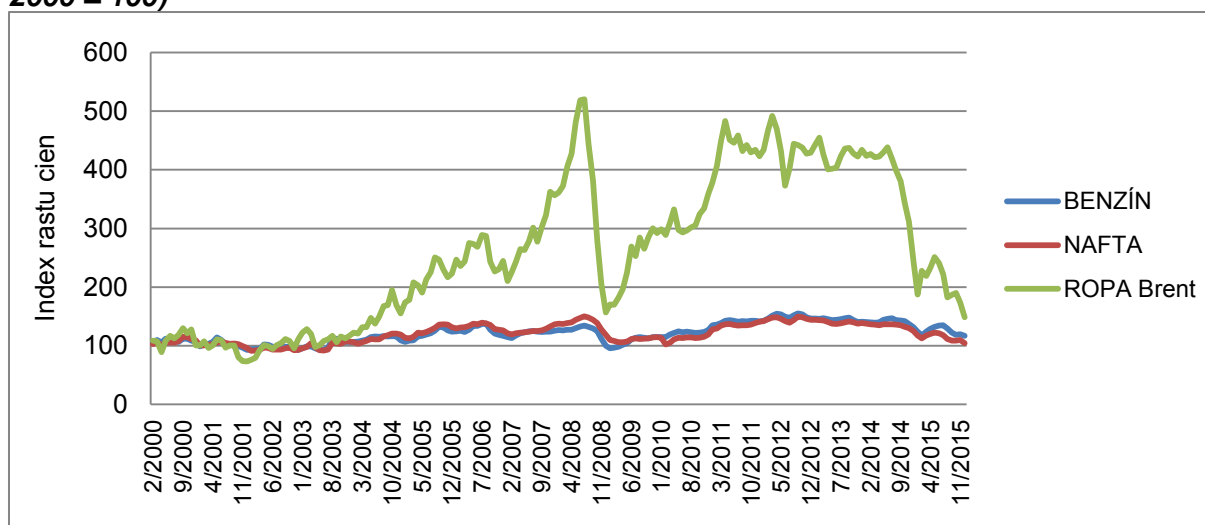
Poznámka: Ceny LPG sú zahrnuté do zisťovania spotrebiteľských cien od januára 2006.

Zdroj údajov: ŠÚ SR

Okrem základných trhových faktorov, ktorými sú ponuka a dopyt, vplývajú na výšku cien pohonných látok aj ďalšie faktory, najmä vývoj cien vstupov, legislatívne opatrenia vlády a v neposlednom rade aj vývoj kurzu domácej meny k doláru.

Základnou vstupnou surovinou pri výrobe pohonných látok je ropa. Vývoj nákladov spojených so zabezpečením tejto základnej suroviny sa odvíja od vývoja ceny ropy na komoditnej burze. Ak abstrahujeme od vplyvu zmien výmenného kurzu euro – dolár, tak môžeme tvrdiť, že pri raste cien ropy rastú aj ceny pohonných látok a pri poklese cien ropy majú ceny pohonných látok tendenciu klesať. Pravdivosť tohto konštatovania potvrdzuje graf č. 2. Jeho údaje opisujú vývoj cien ropy, benzínu a nafty v rokoch 2000 – 2015, pričom základným porovnávacím obdobím sú ceny platné v januári 2000.

Graf č. 2: Porovnanie vývoja cien ropy a pohonných látok za roky 2000 – 2015 (január 2000 = 100)

Zdroj údajov: ŠÚ SR, EIA¹

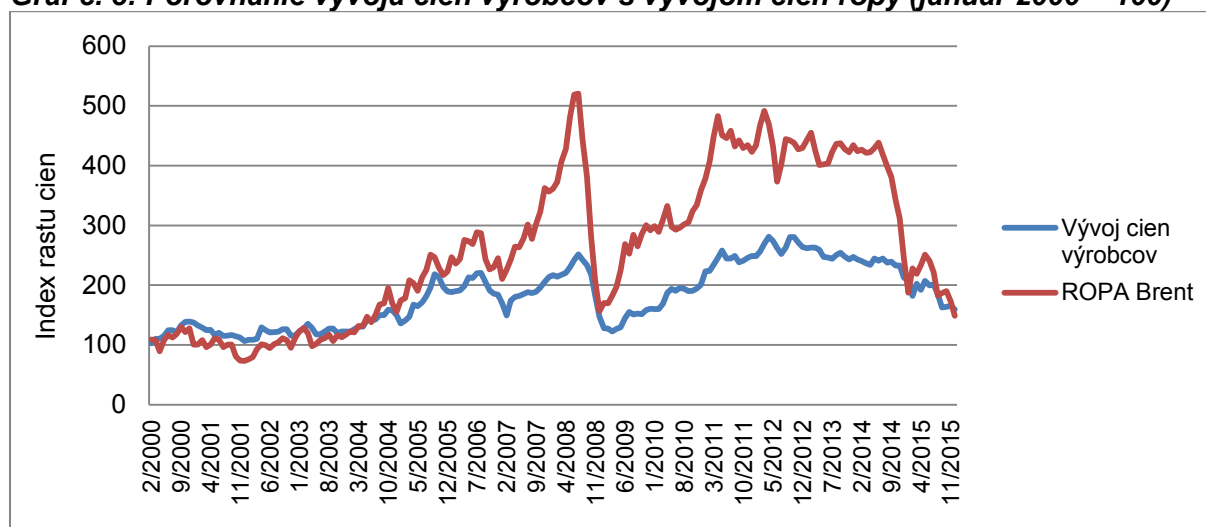
¹ EIA (**E**nvironmental **I**mpact **A**ssessment) – posudzovanie vplyvu na životné prostredie, zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (novela č. 287/2009 Z. z.).

Graf zobrazuje reálnu reakciu vývoja priemerných cien pohonných látok na vývoj ceny ropy. Vidíme, že extrémne výkyvy v cenách ropy nie sú nasledované rovnakými extrémami pri cenách pohonných látok. Dôvodom je, že pri výrobe pohonných látok sú dôležité aj ďalšie vstupy súvisiace s výrobou. Týmito vstupmi sú napr. materiály a energie využívané vo výrobnom procese a ľudské zdroje. Ceny týchto ďalších výrobných vstupov sú v priebehu dlhšieho časového obdobia relatívne stále a tlmia efekt z extrémnych výkyvov cien ropy. Ďalším faktorom tlmiacim extrémny vývoja cien ropy je naviazanie určovania cien pohonných látok na vývoj indexu FOB Rotterdam.²

ŠÚ SR sleduje vo svojom mesačnom štatistickom zisťovaní *Ceny priemyselných výrobcov* aj vývoj cien rafinovaných ropných produktov. Súčasťou je vývoj cien, za ktoré výrobca predáva svoj výrobok prvému kupujúcemu. Ceny sa zisťujú „na bráne závodu“, t. j. bez ďalších dodatočných nákladov (napr. na dopravu) a bez daní. Cenu tvoria výrobné náklady plus marža výrobcu. V nasledujúcich dvoch grafoch vidíme vplyv vývoja cien ropy na vývoj výrobných cien v oblasti rafinovaných ropných produktov a porovnanie vývoja cien výrobcov rafinovaných ropných produktov s vývojom maloobchodných cien pohonných látok.

Obsahom grafu č. 3 je porovnanie vývoja cien ropy s vývojom cien výrobcov rafinovaných ropných produktov. Vývoj týchto dvoch ukazovateľov zobrazený v grafe potvrdzuje skutočnosť, že cena, za ktorú výrobca predáva svoje produkty, reaguje na zmenu ceny ropy. Táto zmena však nedosahuje úroveň zmeny cien ropy. Príčinou sú už spomínané fakty.

Graf č. 3: Porovnanie vývoja cien výrobcov s vývojom cien ropy (január 2000 = 100)

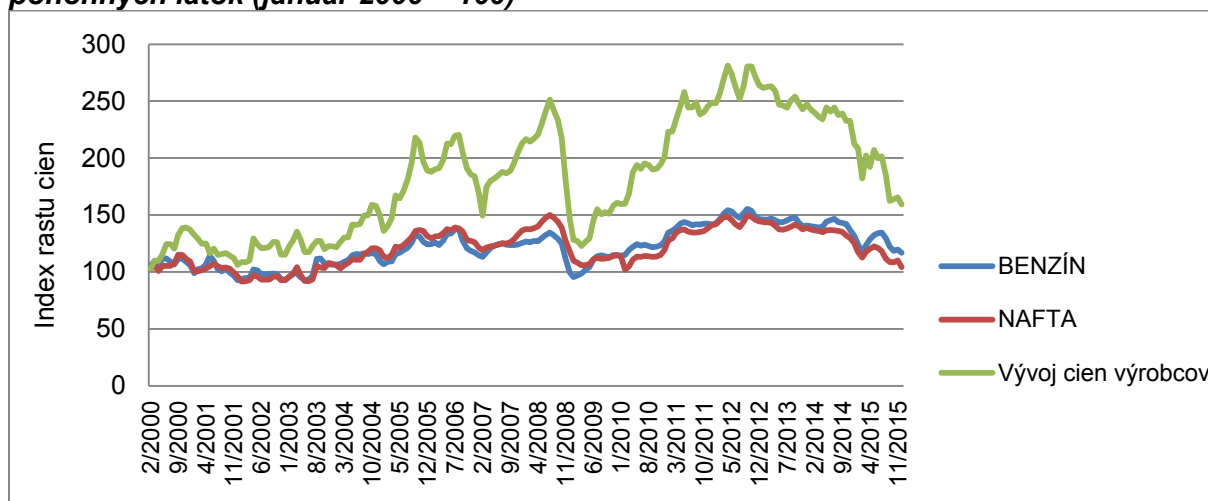

Zdroj údajov: ŠÚ SR, EIA

Obsahom grafu č. 4 je porovnanie vývoja cien výrobcov s vývojom maloobchodných cien pohonných látok. Z grafu vyplýva silná korelácia medzi opísanými ukazovateľmi.

² FOB Rotterdam (*Fry On Board*). Rotterdam je index opisujúci vývoj cien benzínu a nafty na burze v Rotterdame.

Graf č. 4: Porovnanie vývoja cien výrobcov s vývojom maloobchodných cien pohonných látok (január 2000 = 100)

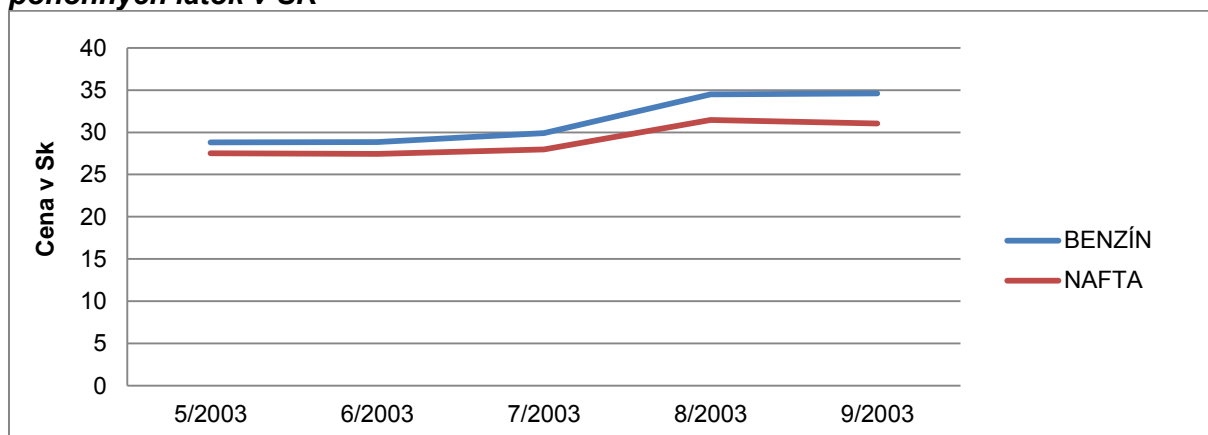

Zdroj údajov: ŠÚ SR

Významný vplyv na výšku maloobchodných cien pohonných látok majú legislatívne opatrenia vlády v oblasti daní. Každá zmena v sadzbách DPH a spotrebných daní sa priamo prenáša do maloobchodných cien pohonných látok. Vplyv zmeny spotrebnej dane má dokonca dvojitý účinok, pretože zmenou sadzby spotrebnej dane sa mení aj základ na výpočet DPH, t. j. spotrebiteľ zaplatí okrem zvýšenia spotrebnej dane aj DPH prislúchajúcu tomuto zvýšeniu. Minimálna výška spotrebnej dane na benzín aj naftu je určená pre celú Európsku úniu. Posledná úprava minimálnej sadzby spotrebnej dane na benzín bola 1. januára 2004, v súčasnosti je výška tejto sadzby 0,359 €/liter. Pri naftu sa posledná úprava minimálnej sadzby spotrebnej dane uskutočnila 1. januára 2010 a jej výška bola stanovená na 0,330 €/liter.

Vlády v Slovenskej republike pristúpili k úpravám sadzby spotrebnej dane na benzín osemkrát, pričom celkové zvýšenie tejto sadzby predstavuje 265,5 %. Úpravy sadzby spotrebnej dane na naftu sa vykonali deväťkrát, pričom celkové zvýšenie sadzby predstavuje 242,9 %. Graf č. 5 ilustruje vplyv zmeny sadzby spotrebnej dane na cenu pohonnej látky. Príklad je z augusta 2003, keď sa zvýšila sadzba spotrebnej dane z benzínu o 3,1 Sk a sadzba spotrebnej dane z nafty o 2,7 Sk.

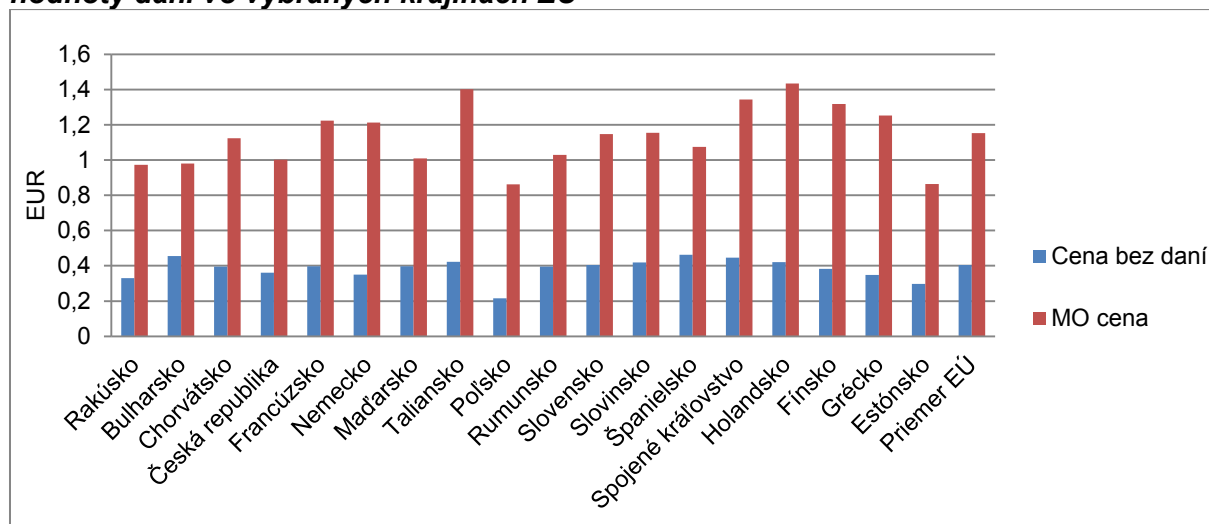
Graf č. 5: Vplyv zmeny sadzby spotrebnej dane na výšku maloobchodnej ceny pohonných látok v SR

Zdroj údajov: ŠÚ SR

Výšku cien pohonných látok často porovnávame s cenami v okolitých krajinách, prípadne v ďalších krajinách EÚ. Na relevantné porovnanie slúžia informácie zverejňované na stránke www.energy.eu/fuelprices. Táto stránka poskytuje v týždennej periodicite porovnanie cien benzínu a motorovej nafty vo všetkých krajinách EÚ, pričom okrem spotrebiteľských cien sú na porovnanie k dispozícii aj ceny očistené od daní.

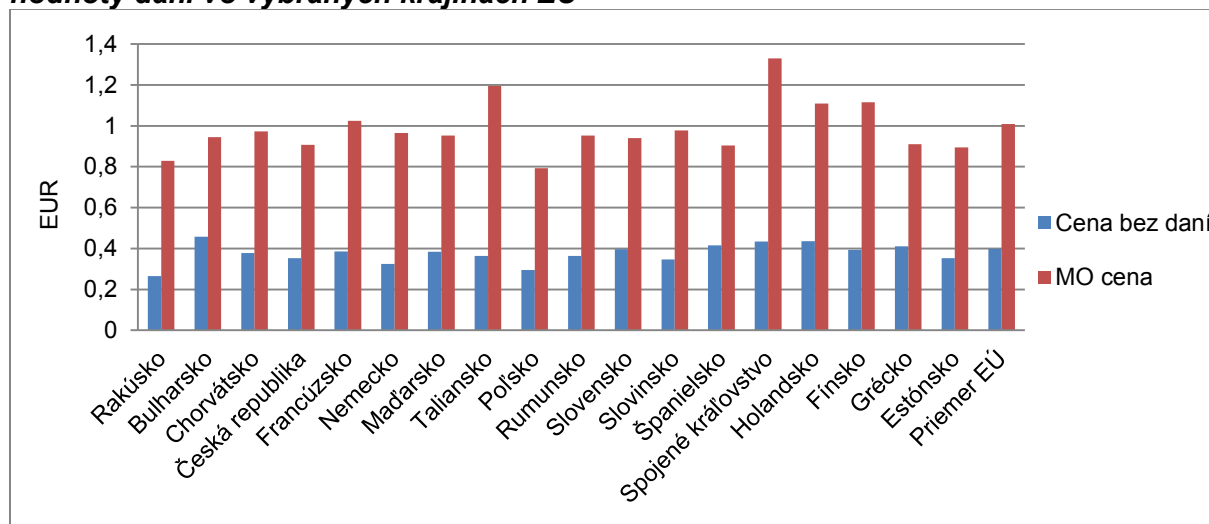
Graf č. 6: Porovnanie spotrebiteľských cien benzínu s cenami benzínu bez započítania hodnoty daní vo vybraných krajinách EÚ

Poznámka: MO cena – maloobchodná cena.

Zdroj údajov: www.energy.eu

Graf č. 7: Porovnanie spotrebiteľských cien nafty s cenami nafty bez započítania hodnoty daní vo vybraných krajinách EÚ

Poznámka: MO cena – maloobchodná cena.

Zdroj údajov: www.energy.eu

Z porovnávaných údajov vyplýva, že najnižšie dane na benzín sú v Bulharsku, Maďarsku a pobaltských krajinách. Naopak, najviac sa benzíny zdaňujú v Grécku, Fínsku, Taliansku a Holandsku. Slováci platia v cene benzínu trinásť najvyššie dane v EÚ a 3. februára 2016 (najaktuálnejšie zverejnené dáta v čase písania tohto článku) boli v trinástich krajinách EÚ nižšie maloobchodné ceny benzínu ako na

Slovensku. Z okolitých krajín sú však maloobchodné ceny benzínu na Slovensku najvyššie.

Čo sa týka nafty, nižšie dane ako Slovensko má iba osem krajín EÚ. Najnižšie sú v Litve, Luxembursku a Lotyšsku, najvyššie v Taliansku, Švédsku a Spojenom kráľovstve. Maloobchodné ceny motorovej nafty boli 3. februára 2016 najnižšie v Litve, Poľsku a Rakúsku, najvyššie maloobchodné ceny boli v Taliansku, Spojenom kráľovstve a na Malte. Nižšiu maloobchodnú cenu motorovej nafty ako Slovensko malo deväť krajín, pričom z okolitých štátov bola jej cena vyššia iba v Maďarsku.

Ing. ŠTEFAN ADAMEC

Autor je riaditeľom odboru cenových štatistík Štatistického úradu SR.